

DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-2-35>
УДК 351.84

Тришновський Євген Миколайович,

аспірант

Державного університету «Житомирська політехніка»,

вулиця Чуднівська, 103, м. Житомир, 10005, Україна

e-mail: evgeniy.trysh@gmail.com <https://orcid.org/0009-0009-4095-8938>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Анотація. Дістав подальшого розвитку зарубіжний досвід формування державної політики у соціальній сфері, при якому визначено, що: сфера соціальної політики ЄС постійно відстає від економічного, фінансового, політичного та технологічного виміру на тлі нової реальності. Це потребує оптимального вирішення у дилемі вимог економіки та очікувань суспільства, причому не одного, а багатьох і дуже різних. Визначено особливість державної політики у соціальній сфері США, проти інших держав, у тому, що вона ґрунтується на принципах індивідуалізму та свободи вибору (держава не є єдиним постачальником соціальних послуг, а громадяни мають можливість обирати між різними постачальниками, включаючи приватні компанії та некомерційні організації). Китайська модель соціальної держави відмінна від європейської та американської як за механізмами реалізації, так і за формами та рівнями участі зацікавлених сторін. Зазначено, що ці представлені системи, не відображають повною мірою палітру принципів, механізмів і форм участі зацікавлених сторін під час реалізації державної політики у соціальній сфері. Привертає увагу той факт, що участь зацікавлених сторін передбачає дорадчий підхід. Крім того, моделі не є гнучкими по відношенню до запитів одержувачів. В умовах нової реальності всі моделі соціальної держави вимагають нових гнучких підходів управління, особливо до запитів зацікавлених сторін.

Ключові слова: *державна політика, соціальна держава, соціальна політика, соціальна сфера.*

Постановка проблеми. Моделі та концепції соціальної держави є результатом тривалого життєвого досвіду людства та роздумів великих представників цивілізацій. Теорія та практика соціальної держави взаємно збагачуються та йдуть поряд з еволюцією правової держави та громадянського суспільства.

Як цитувати: Тришновський Є. М. Зарубіжний досвід формування державної політики у соціальній сфері. *Державне будівництво*. 2024. № 2 (36). С. 518–532. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-2-35>

In cites: Tryshnovskiy, Ie.M. (2024). Foreign experience in forming state policy in the social sphere. *State Formation*, no. 2 (36), 518–532. DOI: <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2024-2-35> [in Ukrainian].

© Тришновський Є. М., 2024

This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0

Соціальна держава не просто політична декларація, а комплекс конкретних заходів, покликаних вирішити питання щодо покращення життя широких верств держави.

Метою дослідження є визначення можливості використання зарубіжного досвіду формування державної політики у соціальній сфері.

З метою розгляду зарубіжного досвіду, доцільно вивчити та узагальнити такі соціальні моделі.

Європейська соціальна модель / European Social Model (далі – ЕСМ) базується на Європейській соціальній Хартії [1], яка декларує права та принципи соціальної політики.

Якщо дотримуватися цього документу, ЕСМ передбачає надання високого рівня соціального захисту, турботу про якісну освіту та підтримку соціального діалогу.

Багато вчених ставлять під сумнів існування ЕСМ, на їхню думку, соціальні моделі, що діють у Великій Британії, Німеччині, Франції та Скандинавії представляють різні та самодостатні соціальні моделі. У цьому всі європейські країни вписуються до рамок ЕСМ, так як її основні принципи відбито у національних моделях: соціальна справедливість, соціальна безпека, соціальне згуртування, конкурентоспроможна економіка [1].

Сфера соціальної політики ЄС постійно відстає від економічного, фінансового, політичного та технологічного виміру на тлі нової реальності. Ця криза є найглибшою з часів заснування Європейського Союзу, оскільки потребує оптимального вирішення у дилемі вимог економіки та очікувань суспільства, причому не одного, а багатьох і дуже різних.

ЕСМ – це своєрідний кодекс поведінки, що ґрунтується на цінностях, що поділяються всіма державами - членами ЄС, по суті, вона є своєрідним виразом європейської цивілізації, однією з яскравих сторін європейської ідентичності. Зміст ЕСМ тим самим виходить за рамки соціального у вузькому розумінні цього слова, як визначального умови життєдіяльності людини, що по праву відноситься до галузі культури, соціальної психології, духовних цінностей [2].

Дослідник Лотар Вітте, аналізуючи Європейську соціальну модель, виділяє її такі базові елементи:

1) активну участь держави у забезпеченні соціальних гарантій, або те, що формулюється як соціальна держава;

2) включення соціальних гарантій до переліку прав людини та громадянина;

3) принцип солідарності (поколінь, класів, всього суспільства загалом);

4) принцип справедливості, що випливає з принципу солідарності, що втілюється в механізмі перерозподілу доходів та допомоги для малозабезпечених та нужденних громадян;

5) поняття соціального партнерства чи діалогу, тобто. активну участь найманих працівників у вирішенні питань організації виробництва та зайнятості [2].

Основні засади державної політики у соціальній сфері ЄС включають [3]:

- соціальний захист: держава забезпечує соціальний захист громадян, включаючи доступ до охорони здоров'я, освіти, житла та соціальних послуг;
- рівність можливостей: ЄС прагне того, щоб усі громадяни мали рівні можливості в галузі освіти, охорони здоров'я, працевлаштування та доступу до соціальних послуг;
- боротьба з бідністю: ЄС визнає, що бідність є серйозною проблемою в Європі, і вживає заходів для боротьби з нею, включаючи програми соціальної допомоги та підтримки;
- захист прав працівників: ЄС забезпечує захист прав працівників, включаючи право на безпечні та здорові умови праці, рівну оплату праці та захист від дискримінації;
- інтеграцію мігрантів: ЄС прагне, щоб мігранти мали рівні можливості та права, включаючи доступ до освіти, охорони здоров'я та працевлаштування;
- стійкий розвиток: ЄС вживає заходів для боротьби зі зміною клімату, захисту довкілля та забезпечення сталого розвитку економіки та суспільства.

Державна політика ЄС у соціальній сфері реалізується через такі механізми [3]:

Європейський соціальний фонд (далі – ЄСФ) – це фінансовий інструмент ЄС, який надає фінансову підтримку для проектів у галузі зайнятості, освіти та соціальної інтеграції.

Європейська соціальна хартія – це документ, який встановлює основні соціальні права та свободи в ЄС, такі як право на роботу, соціальний захист, охорону здоров'я та освіти.

Європейський інститут з рівності статей - це організація, яка займається дослідженнями та розробкою політик у сфері рівності статей у ЄС.

Європейський комітет із соціального захисту – це організація, яка координує соціальну політику між державами-членами ЄС та забезпечує обмін інформацією та досвідом у цій галузі.

Європейський фонд допомоги нужденним – це фінансовий інструмент, який надає фінансову підтримку для бідних та нужденних людей у ЄС.

Європейське агентство з забезпечення якості в освіті та професійному навчанні – це організація, яка займається оцінкою та порівнянням якості освіти та професійного навчання в ЄС.

У ЄС зацікавлені сторони, такі як профспілки, роботодавці, громадські організації та інші, мають можливість брати участь у процесі розробки та реалізації державної політики у соціальній сфері. Це відбувається через консультації та діалог між Європейською комісією та зацікавленими сторонами на різних рівнях, включаючи національний, регіональний та галузевий рівні [3].

Крім того, Європейський соціальний діалог, який є формою діалогу між соціальними партнерами на європейському рівні, також відіграє важливу роль у врахуванні думки зацікавлених сторін. Він дозволяє роботодавцям та профспілкам обговорювати соціальні питання та укладати угоди, які потім можуть бути перетворені на законодавчі акти ЄС.

Таким чином, думка зацікавлених сторін враховується у процесі розробки та реалізації державної політики у соціальній сфері в ЄС через консультації, діалог та соціальний діалог.

У ЄС існує кілька рівнів участі зацікавлених сторін при реалізації державної політики у соціальній сфері:

Консультації: на цьому рівні зацікавлені сторони можуть висловлювати свої думки та пропозиції щодо проектів законів та регуляторних актів, але остаточне рішення ухвалює уряд.

Діалог: на цьому рівні зацікавлені сторони можуть брати участь у діалозі з урядом та іншими заінтересованими сторонами, щоб обговорити конкретні питання та знайти компромісні рішення.

Партнерство: на цьому рівні уряд та зацікавлені сторони працюють разом для досягнення спільних цілей. Зацікавлені сторони можуть брати участь у розробці та реалізації програм та проектів.

Спільне управління: на цьому рівні уряд та зацікавлені сторони працюють разом на рівних умовах для прийняття рішень та управління соціальними програмами та проектами.

Кожен рівень участі має свої переваги та обмеження, і вибір конкретного рівня залежить від конкретної ситуації та цілей, яких потрібно досягти.

Проектний підхід широко використовується в ЄС для реалізації державної політики у соціальній сфері. Він дозволяє більш ефективно та цілеспрямовано досягати поставлених цілей та завдань, а також забезпечує більш прозорий та відкритий процес прийняття рішень. В рамках проектного підходу створюються конкретні проекти, які фінансуються з бюджету ЄС чи інших джерел, та реалізуються за участю різних зацікавлених сторін. Проекти можуть бути спрямовані на вирішення конкретних проблем у соціальній сфері, таких як бідність, безробіття, соціальна та економічна виключеність, а також розвиток соціальної інфраструктури та послуг.

Американська модель соціального забезпечення (АСМ)

Американська модель соціального забезпечення (АСМ) оцінюється фахівцями та експертами як успішна. АСМ, яка, на відміну від ЄСМ, побудована на «залишковому принципі» забезпечення соціальних гарантій у ліберальній економіці та політиці США та несумісна з рівнем соціальних гарантій у Європі.

Т.П.Гітіс, А.Г. Собчук виділяють 5 основних відмінностей європейської соціальної моделі від американської [4]:

а) система соціального захисту, для якої відзначено «оптимізацію вартості» та відсутність «універсального страхування від усіх соціальних та економічних ризиків»;

б) рівність розподілу ресурсів, щодо якої зазначено, що система соціального забезпечення, охорони навколишнього середовища, соціальної справедливості в доходах та запобігання ризику бідності ніколи не були пріоритетом;

в) втручання держави в економіку та соціальну сферу завжди було обмежене та «зведене до мінімуму, а в деяких випадках відсутнє повністю або віддано приватному сектору»;

г) роль соціальних партнерів практично дорівнює нулю, оскільки вони «не задіяні у практиці спільного вироблення загальної економічної політики», «не впливають на національне трудове законодавство, не беруть участь у проведенні загальнонаціональних переговорів з питань заробітної плати»;

д) оподаткування США значно нижче, ніж у Європі, і втручання уряду обмежено.

Державна політика США у соціальній сфері

Як і в будь-якій іншій країні, державна політика США у соціальній сфері спрямована на забезпечення добробуту громадян та покращення їх якості життя. Одним із основних напрямків є охорона здоров'я, яке в США здійснюється через систему медичного страхування. В останні роки було зроблено кроки для розширення доступу до медичних послуг та зниження вартості лікування.

Також важливим напрямом є соціальний захист населення, який включає програми з виплати допомоги з безробіття, пенсійних виплат, допомоги малозабезпеченим сім'ям та інвалідам. У США також існує система освіти, яка включає загальноосвітні школи, коледжі та університети.

Крім того, державна політика США у соціальній сфері спрямована на боротьбу з дискримінацією та порушеннями прав людини, у тому числі на захист прав меншин та біженців. У цілому нині, державна політика США у соціальній сфері спрямовано створення умов гідного життя всіх громадян країни [5].

Основні засади соціальної державної політики у США включають:

Рівність можливостей: держава повинна забезпечувати рівні можливості для всіх громадян, незалежно від їхньої раси, статі, віку, національності, релігії та соціального статусу.

Захист прав та свобод: держава повинна захищати права та свободи громадян, включаючи право на життя, свободу слова, віросповідання, власність тощо.

Соціальний захист: держава має забезпечувати соціальний захист для найбільш уразливих груп населення, таких як діти, люди похилого віку, інваліди, безробітні тощо.

Освіта: держава має забезпечувати доступ до високоякісної освіти для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу.

Охорона здоров'я: держава має забезпечувати доступ до якісної медичної допомоги всім громадянам, незалежно від їх доходів.

Економічну підтримку: держава має забезпечувати економічну підтримку для громадян, що найбільш потребують, таких як безробітні, низькооплачувані працівники тощо.

Розвиток інфраструктури: держава має інвестувати у розвиток інфраструктури, такої як дороги, мости, аеропорти тощо, щоб забезпечити економічне зростання та покращення якості життя громадян.

Захист навколишнього середовища: держава повинна захищати довкілля та природні ресурси для майбутніх поколінь.

Державна політика США у соціальній сфері реалізується через різні механізми, включаючи:

Федеральні програми та закони, спрямовані на забезпечення соціального захисту населення, такі як Medicaid, Medicare, Social Security та інші.

Державні та муніципальні програми, які фінансуються за рахунок податкових зборів та надають громадянам доступ до різних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, житло тощо.

Некомерційні організації та благодійні фонди, які працюють на благо суспільства та надають різні соціальні послуги, такі як допомога бездомним, бідним та хворим.

Регулювання та контроль соціальних послуг та програм, що здійснюються федеральними та муніципальними органами влади, щоб забезпечити їх ефективність та відповідність законодавству.

Громадська участь та активізм, який може включати участь у мітингах, петиціях, лобіюванні та інших формах громадянської активності, спрямованих на зміну державної політики в соціальній сфері [5].

У США думка зацікавлених сторін враховується під час реалізації державної політики у соціальній сфері через різні механізми, включаючи:

Суспільні слухання та консультації. При розробці нових законів та програм у соціальній сфері проводяться громадські слухання та консультації, на яких представники громадських організацій, експерти та інші заінтересовані сторони можуть висловити свою думку та пропозиції.

Роботу з лобістами. Лобісти представляють інтереси різних груп та організацій в уряді та можуть впливати на прийняття рішень у соціальній сфері.

Роботу із місцевими органами влади. Місцеві органи влади можуть виступати посередниками між цивільними організаціями і федеральним урядом, а також представляти інтереси своїх регіонів у федеральному уряді.

Опитування громадської думки. Проведення опитувань громадської думки дозволяє враховувати думку громадян та оцінювати ефективність державної політики у соціальній сфері.

Роботу із експертами. Експерти у різних галузях соціальної сфери можуть давати рекомендації та консультації при розробці та реалізації державної політики.

Усі громадяни мають можливість висловлювати свою позицію різних рівнях. Найбільш ефективним способом є участь у виборах та голосування за кандидатів, які відображають їхні погляди та інтереси. Також громадяни можуть звертатися до своїх представників у Конгресі, надсилати листи та електронні петиції, брати участь у мітингах та демонстраціях, а також висловлювати свої думки у соціальних мережах та ЗМІ. Важливо відзначити, що у США існує свобода слова та право на мирні протести, що дозволяє громадянам вільно висловлювати свої погляди та позиції.

Крім того, участь у виборах та голосування за кандидатів, які відображають їхні погляди та інтереси, також є формою участі зацікавлених сторін у державній політиці США. Громадяни можуть висловлювати свою позицію через листи та дзвінки своїм представникам у Конгресі, участь у мирних протестах та мітингах, підписувати петиції та звернення до уряду, а також через соціальні мережі та ЗМІ. Важливо пам'ятати, що будь-які форми висловлювання своєї позиції мають бути мирними та законними.

У США існує кілька рівнів суспільної участі при реалізації державної політики у соціальній сфері:

Інформування: на цьому рівні державні органи інформують громадськість про свої плани та дії у соціальній сфері.

Консультації: на цьому рівні державні органи проводять консультації з громадськістю, щоб отримати зворотний зв'язок та думки щодо своїх планів та дій.

Співпраця: на цьому рівні державні органи співпрацюють із громадськістю, щоб розробити та реалізувати соціальні програми та проекти.

Партнерство: на цьому рівні державні органи та громадськість працюють у партнерстві, щоб розробити та реалізувати соціальні програми та проекти.

Емпауермент: на цьому рівні громадськість бере активну участь у процесі прийняття рішень та реалізації соціальних програм та проектів.

Кожен рівень суспільної участі має свої особливості та потребує різних зусиль з боку державних органів та громадськості.

Федеральні програми США розробляються з огляду на думку зацікавлених сторін, таких як громадські організації, профспілки, бізнес-спільноти тощо. Крім того, федеральні програми США у соціальній сфері регулярно оцінюються та переглядаються, щоб переконатися в їх ефективності та відповідності потребам населення.

Соціальна політика США характеризується двома напрямками [4]:

а) державне соціальне страхування (пенсійні нарахування, виплати з інвалідності та ін.);

б) державна допомога.

До них на сьогоднішній день належать 180 громадських планів країни, які можна поділити на 3 системи: федерально-штатне сприяння, яке здійснюється у фінансовому еквіваленті; соціальна допомога тим, хто потребує натурального прояву; оплата державою медичних послуг, забезпечення середньої освіти для нужденних громадян, високопрофесійна підготовка, забезпечення житла та комунальних послуг; приватна система соціального страхування та взаємодопомоги.

Деякі з найбільш відомих федеральних програм США в соціальній сфері включають Medicare і Medicaid (програми охорони здоров'я для літніх і низькодохідних громадян), Social Security (пенсійна програма), Head Start (програма дитячого розвитку), SNAP (програма продовольчої допомоги) та багато інших.

Між федеральними та регіональними програмами у соціальній сфері США існує взаємозв'язок. Федеральні програми, такі як Medicaid та Social Security, надають фінансову підтримку штатам для реалізації соціальних програм на місцевому рівні. Штати можуть також створювати власні програми, які доповнюють федеральні програми або розширюють їх покриття. Крім того, федеральні та регіональні програми можуть взаємодіяти в рамках спільних ініціатив, наприклад, у галузі охорони здоров'я чи освіти. В цілому, взаємодія між федеральними та регіональними програмами у соціальній сфері США спрямовано забезпечення найкращої якості життя для всіх громадян країни.

Проектний підхід широко використовується США при реалізації державної політики у соціальній сфері. Зокрема, багато федеральних програм та ініціатив у галузі охорони здоров'я, освіти, соціального забезпечення та інших сферах здійснюються через проектний підхід. Крім того, багато штатів та муніципалітетів також використовують проектний підхід при реалізації своїх соціальних програм та ініціатив.

Особливістю державної політики у соціальній сфері США з інших держав у тому, що вона ґрунтується на принципах індивідуалізму та свободи вибору. У держава не є єдиним постачальником соціальних послуг, а громадяни мають можливість обирати між різними постачальниками послуг, включаючи приватні компанії та некомерційні організації.

Крім того, у США існує федеральна система, в якій відповідальність за соціальну політику поділено між федеральним урядом та урядами окремих штатів. Це дозволяє штатам розробляти та реалізовувати свої власні програми соціального захисту, враховуючи особливості та потреби своїх мешканців.

Також варто відзначити, що в США соціальна політика часто пов'язана з економічною політикою, і багато програм соціального захисту спрямовані на підтримку економічного зростання та створення робочих місць.

Державна політика у соціальній сфері США ґрунтується на принципах індивідуальної свободи, рівності можливостей та відповідальності за своє життя. Це означає, що держава не повинна втручатися в особисті справи громадян, але забезпечувати рівні можливості для всіх, незалежно від раси, статі, національності, віросповідання та соціального статусу. Держава також повинна забезпечувати соціальний захист і допомогу тим, хто цього потребує, але при цьому стимулювати людей до самостійності та відповідальності за своє життя.

Китайська соціальна модель

Основні засади соціальної державної політики Китаю включають:

Рівність і справедливість: Китай прагне створення рівних можливостей для всіх громадян, незалежно від їх соціального статусу, статі, віку, національності та інших факторів.

Стійкий розвиток: Китай дотримується принципу сталого розвитку, який включає економічний, соціальний та екологічний аспекти.

Соціальний захист: Китай активно розвиває систему соціального захисту, включаючи пенсії, медичне страхування, соціальне страхування та інші заходи для забезпечення соціального захисту для всіх громадян.

Розвиток освіти: Китай приділяє велику увагу розвитку освіти, зокрема підвищенню якості освіти, розширенню доступу до освіти та розвитку професійної освіти.

Розвиток охорони здоров'я: Китай активно розвиває систему охорони здоров'я, включаючи покращення якості медичного обслуговування, розширення доступу до медичної допомоги та розвиток медичної науки та технологій.

Розвиток культури: Китай приділяє велику увагу розвитку культури, у тому числі збереження та просування китайської культури, розвитку культурних індустрій та зміцнення культурних зв'язків з іншими країнами.

Державна політика у соціальній сфері Китаю реалізується через різні механізми, включаючи:

Державні програми та проекти: Китай розробляє та реалізує різноманітні програми та проекти в галузі соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, житлового будівництва та інших сферах.

Податкові пільги та субсидії: Китай надає податкові пільги та субсидії для підтримки соціальних програм та проектів, а також для підтримки малого та середнього бізнесу, який може створювати нові робочі місця та підвищувати рівень життя населення.

Систему соціального страхування: Китай має розвинену систему соціального страхування, яка включає пенсійне страхування, медичне страхування, страхування від безробіття та інші види соціального страхування.

Державні закупівлі: Китай проводить державні закупівлі товарів та послуг у галузі соціального захисту, охорони здоров'я, освіти та інших сферах, що сприяє розвитку соціальних програм та проектів.

Регулювання цін: Китай регулює ціни на житло, енергоресурси, транспорт та інші товари та послуги, щоб забезпечити їх доступність для населення.

Державне планування: Китай проводить державне планування у сфері соціального захисту, охорони здоров'я, освіти та інших сферах, щоб забезпечити рівномірний розвиток соціальної інфраструктури у різних регіонах країни [4].

У Китаї використовується державна система п'ятирічних планів, яка визначає основні напрями розвитку економіки та соціальної сфери. Плани розробляються на основі аналізу поточної економічної ситуації та прогнозів на майбутнє. У них встановлюються цілі та завдання щодо розвитку різних галузей економіки, соціальної сфери, науки та технологій, екології та інших областей.

Крім того, у Китаї використовується система державного планування на місцевому рівні. Місцева влада розробляє свої плани розвитку, враховуючи особливості регіону та завдання, що стоять перед ними. У цих планах встановлюються конкретні заходи щодо розвитку економіки, соціальної сфери, інфраструктури та інших сфер діяльності.

Проектний підхід у держуправлінні широко використовується у Китаї. Кожен проект має свою мету, завдання, терміни та бюджет, а також відповідальних за його реалізацію. Крім того, Китай активно використовує проектний підхід у реалізації своїх національних стратегій, таких як "Один пояс, один шлях" та "Інноваційна стратегія". Загалом проектний підхід є важливим інструментом для досягнення стратегічних цілей та підвищення ефективності державного управління в Китаї.

Державна система Китаю враховує вплив зацікавлених сторін під час реалізації державних політик. Існує механізм громадської участі у прийнятті рішень, який дозволяє громадянам та організаціям висловлювати свої думки та пропозиції щодо питань, що стосуються державної політики. Крім того, у Китаї існує система зворотного зв'язку, яка дозволяє оцінювати ефективність реалізації державних програм та коригувати їх відповідно до потреб населення та економіки. Таким чином, державна система Китаю враховує інтереси та потреби різних зацікавлених сторін при реалізації державних політик.

Існуючий механізм громадської участі, включає різні форми участі громадян у прийнятті рішень на різних рівнях влади. Одним із основних інструментів громадської участі є громадські слухання, які проводяться при розробці законів, стратегій та програм розвитку. У рамках громадських слухань громадяни можуть висловлювати свої думки та пропозиції, а також ставити запитання представникам влади.

Крім того, існують громадські консультації, громадські експертизи, громадські обговорення тощо. Важливим елементом механізму громадської участі є також система петицій, яка дозволяє громадянам звертатися до влади зі скаргами та пропозиціями.

Однак, незважаючи на наявність механізмів громадської участі, у Китаї все ще існують обмеження на свободу слова та висловлювання думок, особливо щодо критики влади. Також деякі експерти вказують на те, що в реальності думка громадськості не завжди враховується при прийнятті рішень, і механізми громадської участі можуть бути використані скоріше для легітимізації вже прийнятих рішень, ніж для їх коригування.

Тим не менш, у Китаї існує кілька рівнів громадської участі:

Рівень місцевої спільноти. На цьому рівні громадська участь здійснюється через місцеві спільноти, які є основними організаціями громадянського суспільства. Вони займаються вирішенням питань, пов'язаних із життям та добробутом місцевих жителів, а також надають допомогу у вирішенні конфліктів.

Рівень міста. На цьому рівні громадська участь здійснюється через міські комітети та поради, що займаються розробкою та реалізацією міських програм та проектів. Вони також організовують громадські слухання та консультації з питань, що стосуються міського життя.

Рівень регіону. На цьому рівні громадська участь здійснюється через регіональні комітети та поради, що займаються розробкою та реалізацією

регіональних програм та проектів. Вони також організують громадські слухання та консультації з питань регіонального життя.

Рівень країни. На цьому рівні громадська участь здійснюється через Народний конгрес Китайської Народної Республіки, який є найвищим законодавчим органом. Він займається розробкою та прийняттям законів та політик, а також організовує громадські слухання та консультації з питань, що стосуються життя країни загалом.

У Китаї реалізується багато державних програм у соціальній сфері. Наведемо приклад деяких із них:

Програма боротьби з бідністю спрямована на покращення життя бідних сімей, надання їм доступу до освіти, медичного обслуговування та інших соціальних послуг.

Програма з розвитку освіти спрямована на підвищення якості освіти, розширення доступу до освіти та розвиток науково-дослідної діяльності.

Програма з розвитку охорони здоров'я спрямована на покращення якості медичного обслуговування, розширення доступу до медичних послуг та розвиток медичної науки.

Програма розвитку соціального забезпечення, спрямовано забезпечення соціального захисту населення, включаючи пенсії, медичне страхування, допомоги з безробіття та інші види соціальної допомоги.

Програма з розвитку культури, спрямована на збереження та розвиток культурної спадщини, підтримку творчих індустрій та розвиток культурного туризму.

Програма з розвитку спорту, спрямована на розвиток спортивної інфраструктури, підтримку спортивних заходів та розвиток спортивної науки.

Програма «Бідність до 2020 року» спрямована на боротьбу з бідністю в сільських районах Китаю. В рамках цієї програми проводяться заходи щодо підвищення доходів сільських жителів, створення нових робочих місць та покращення інфраструктури.

Програма «Здоровий Китай 2030» спрямована на покращення здоров'я населення та розвиток медичної інфраструктури в країні. В рамках цієї програми планується збільшення фінансування охорони здоров'я, розвиток технологій та наукових досліджень у медицині.

Програма «Екологічна цивілізація», спрямована на боротьбу із забрудненням довкілля та покращення екологічної ситуації в країні. В рамках цієї програми проводяться заходи щодо скорочення викидів шкідливих речовин, розвитку відновлюваних джерел енергії та підвищення екологічної обізнаності населення.

Програма «Новий міський проект», спрямована на розвиток міської інфраструктури та покращення якості життя городян. У рамках цієї програми проводяться заходи щодо будівництва нових житлових комплексів, розвитку громадського транспорту та покращення міського середовища.

З метою систематизації розглянемо особливості представлених моделей соціальної політики ЄС, США та Китаю в таблиці 1

Таблиця 1. – Особливості моделей соціальної політики ЄС, США та Китаю
Table 1. – Features of the social policy models of the EU, the USA and China

Критерії	ЄС	США	Китай
Принципи	Соціальний захист. Рівність можливостей. Боротьба з бідністю. Захист прав робітників. Інтеграція мігрантів. Сталий розвиток.	Рівність можливостей. Захист прав і свобод. Соціальний захист. Освіта. Охорона здоров'я. Економічна підтримка. Розвиток інфраструктури. Захист довкілля.	Рівність та справедливість. Стойкий розвиток. Соціальний захист. Розвиток освіти. Розвиток охорони здоров'я. Розвиток культури.
Механізми	Європейський соціальний фонд (ЄСФ) Європейська соціальна хартія. Європейський інститут з рівності статей. Європейський комітет із соціального захисту допомоги нужденним. Європейське агентство щодо забезпечення якості в освіті та професійне навчання.	Федеральні програми та закони. Державні та муніципальні програми. Некомерційні організації та благодійні фонди. Регулювання та контроль соціальних послуг та програм. Громадська доля та активізм.	Державні програми та проекти. Податкові пільги та субсидії. Система соціального страхування. Державні закупівлі. Регулювання цін. Державне планування.
Проектний підхід	+	+	+
Форми участі зацікавлених сторін	Консультації. Діалог. Партнерство. Консультативні комітети. Фінансування.	Громадські слухання та консультації. Робота з лобістами. Робота із місцевими органами влади. Опитування громадської думки. Робота із експертами. Листи та дзвінки своїм представникам у Конгресі. Участь у мирних протестах та мітингах. Петиції та звернення до уряду. Звернення через соціальні мережі та ЗМІ.	Суспільні слухання. Громадські консультації. Суспільні експертизи. Суспільні обговорення та ін. Система петицій.
Рівні громадської участі	Консультації. Діалог. Партнерство. Спільне керування.	Інформування. Консультації. Співпраця. Партнерство. Емплаурмент.	Рівень місцевої спільноти. Рівень міста. Рівень регіону. Рівень країни.

Слід зазначити, що це представлені системи, не відбивають повною мірою палітру принципів, механізмів і форм участі зацікавлених сторін під час реалізації державних політик у сфері.

Привертає увагу той факт, що участь зацікавлених сторін передбачає дорадчий підхід. Критика не вітається.

Крім того, моделі не є гнучкими по відношенню до запитів одержувачів.

Сфера соціальної політики ЄС постійно відстає від економічного, фінансового, політичного та технологічного виміру на тлі нової реальності. Ця криза є найглибшою з часів заснування Європейського Союзу, оскільки потребує оптимального вирішення у дилемі вимог економіки та очікувань суспільства, причому не одного, а багатьох і дуже різних.

Особливість державної політики у соціальній сфері США, проти іншими державами, у тому, що вона ґрунтується на принципах індивідуалізму та свободи вибору. У держава не є єдиним постачальником соціальних послуг, а громадяни мають можливість обирати між різними постачальниками, включаючи приватні компанії та некомерційні організації.

Китайська модель соціальної держави відмінна від європейської та американської як за механізмами реалізації, так і за формами та рівнями участі зацікавлених сторін.

Слід зазначити, що це представлені системи, не відображають повною мірою палітру принципів, механізмів і форм участі зацікавлених сторін під час реалізації державної політики у соціальній сфері.

Привертає увагу той факт, що участь зацікавлених сторін передбачає дорадчий підхід. Критика не вітається. Крім того, моделі не є гнучкими по відношенню до запитів одержувачів.

В умовах нової реальності всі моделі соціальної держави вимагають нових гнучких підходів управління, особливо до запитів зацікавлених сторін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європейська соціальна хартія (переглянута 1999). URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/european-social-charter>
2. Європейська соціальна модель і соціальна згуртованість: яку роль відіграє ЄС? / Фонд ім. Фрідріха Еберта, Регіональне представництво в Україні та Білорусі. Лотар Вітте. Київ : Заповіт, 2006. 44 с.
3. Кабанець Ю. Соціальна політика і зайнятість: наскільки Україна готова до вступу в ЄС. CEDOS. 28.06.2023. URL: <https://cedos.org.ua/researches/soczialna-polityka-i-zajnyatist-naskilky-ukrayina-gotova-do-vstupu-v-yes/>
4. Гітис Т. П., Собчук А. Г. Дослідження зарубіжного досвіду соціальної відповідальності бізнесу і можливості його адаптації до вітчизняних умов. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 3 (49). С. 70–74.
5. Мазуренко В. П., Засенко О. Ю. Сучасна концепція корпоративної соціальної відповідальності у міжнародному бізнесі. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. С. 33–37. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1199>

Стаття надійшла до редакції 06.09.2024 р.

Стаття рекомендована до друку 20.10.2024 р.

Tryshnovskyi Ie. M.,

Postgraduate Student of Zhytomyr Polytechnic State University,

103 Chudnivska Street, Zhytomyr, 10005, Ukraine

e-mail: evgeniy.trysh@gmail.com <https://orcid.org/0009-0009-4095-8938>

FOREIGN EXPERIENCE IN FORMING STATE POLICY IN THE SOCIAL SPHERE

Annotation. Foreign experience in the formation of state policy in the social sphere has been further developed, in which it was determined that: the sphere of social policy of the EU is constantly lagging behind the economic, financial, political and technological dimensions against the background of the new reality. This requires an optimal solution to the dilemma of the requirements of the economy and the expectations of society, and not one, but many and very different. The peculiarity of state policy in the social sphere of the USA, in contrast to other states, is determined in that it is based on the principles of individualism and freedom of choice (the state is not the only provider of social services, and citizens have the opportunity to choose between different providers, including private companies and non-profit organizations). The Chinese model of the social state differs from the European and American ones both in terms of implementation mechanisms and in terms of forms and levels of stakeholder participation. It is noted that these presented systems do not fully reflect the palette of principles, mechanisms and forms of stakeholder participation in the implementation of state policy in the social sphere. The fact that stakeholder participation involves a consultative approach is noteworthy. In addition, the models are not flexible in relation to the requests of the recipients. In the new reality, all models of the welfare state require new flexible approaches to management, especially to the requests of stakeholders.

In the EU, there are several levels of stakeholder participation in the implementation of public policy in the social sphere: Consultation: at this level, stakeholders can express their opinions and suggestions on draft laws and regulations, but the final decision is made by the government. Dialogue: at this level, stakeholders can engage in dialogue with the government and other interested parties to discuss specific issues and find compromise solutions. Partnership: at this level, the government and stakeholders work together to achieve common goals. Stakeholders can participate in the development and implementation of programs and projects. Shared management: at this level, the government and stakeholders work together on equal terms to make decisions and manage social programs and projects. Each level of participation has its advantages and limitations, and the choice of a specific level depends on the specific situation and the goals to be achieved.

The project approach is widely used in the EU to implement state policy in the social sphere. It allows for a more effective and targeted achievement of the set goals and objectives, and also provides a more transparent and open decision-making process. Within the framework of the project approach, specific projects are created, financed from the EU budget or other sources, and implemented with the participation of various stakeholders. Projects can be aimed at solving specific problems in the social sphere, such as poverty, unemployment, social and economic exclusion, as well as the development of social infrastructure and services. The American Social Security Model (ASM). The American Social Security Model (ASM) is assessed by specialists and experts as successful. The ASM, which, unlike the ESM, is built on the “residual principle” of providing social guarantees in the liberal economy and politics of the USA and is incompatible with the level of social guarantees in Europe. As in any other country, US public policy in the social sphere is aimed at ensuring the well-being of citizens and improving their quality of life. One of the main areas is health care, which in the USA is provided through the health insurance system. In recent years, steps have been taken to expand access to medical services and reduce the cost of treatment.

Keywords: *state policy, welfare state, social policy, social sphere.*

REFERENCES

1. European Social Charter (revised) (1999). URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/european-social-charter>
2. The European Social Model and Social Cohesion: What Role Does the EU Play? (2006). Friedrich Ebert Foundation, Regional Office in Ukraine and Belarus. Lothar Witte. Zapovit, Kyiv, Ukraine.
3. Kabanets, Y. (2023). Social Policy and Employment: How Ready is Ukraine for EU Accession? CEDOS. 28.06.2023. URL: <https://cedos.org.ua/researches/soczialna-polityka-i-zajnyatist-naskilky-ukrayina-gotova-do-vstupu-v-yes/>
4. Gitis, T.P., Sobchuk, A.G. (2017). Research on foreign experience of social responsibility of business and possibilities of its adaptation to domestic conditions. *Ekonomichnyy visnyk Donbasu*, vol. 3 (49), 70–74. [in Ukrainian].
5. Mazurenko, V.P., Zasenka, O.Yu. (2021). Modern concept of corporate social responsibility in international business. *Efektivna ekonomika*, vol. 3, 33–37. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1199> [in Ukrainian].

The article was received by the editors 06.09.2024.

The article is recommended for printing 20.10.2024.